

Viite: Lausuntopyyntö ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi (OKM/122/040/2011)

Yleistä

Lausuntonamme toteamme, että suunnitellut ammatillista koulutusta koskevat lakimuutokset tukevat ammatillisuutta ja vastaavat työelämän vaatimuksia pääosin aikaisempaa paremmin.

Koulutusohjelmista luopuminen ja osaamisalueisiin siirtyminen edistää erilaisten opiskelumuotojen tasavertaisuutta ja vaihtoehtoisuutta. Ikäsidonnaisista termeistä "nuori" ja "aikuinen" luopuminen taas tasa-arvoistaa opiskelijoita: ammatillisissa opinnoissa koulutuksen tarve ratkaisee eikä ikä.

Myönteistä on myös terminologian selkeytyminen, kun "osaamisen arviointi" kattaa niin ammattiosaamisen näytöt, tutkintotilaisuuksissa osoitetun osaamisen kuin yhteisten ja vapaasti valittavien tutkinnon osienkin opiskelussa osoitetun osaamisen. Hyvässä linjassa osaamisen arvioinnin kanssa on, että suoritetusta tutkinnosta annetaan ainoastaan yksi todistus.

Muutokset yhteisissä ja vapaasti valittavissa tutkinnon osissa järkevöittävät opiskelijan HOPSia ja eheyttävät suoritettavaa tutkintoa sisällöltään. Uudet tutkinnot vastaavat siten kokonaisuutena paremmin työelämässä tarvittavan osaamisen luonnetta kuin aiemmat näiltä osin sirpaleisemmat tutkinnot.

Yksilölliset opintopolut on aiempaa helpompi rakentaa, kun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on joustavampaa. Opiskelija voi painottaa tutkinnon osan osa-alueita tutkinnon perusteiden mahdollistamissa rajoissa eri tavoin. Tämä tukee 2 + 1 -mallia ja muita henkilökohtaisia polkuja esim. kansainvälisyyden, erityistä tukea tarvitsevan tai maahanmuuttajan näkökulmasta.

Yksilöllistyminen lisää kauttaaltaan ohjauksen tarvetta. Siksi onkin paikallaan, että opiskelijan oikeudesta sekä henkilökohtaiseen että muuhun tarpeelliseen opintojen ohjaukseen säädetään nyt tarkemmin kuin aikaisemmin. Tämä toteutuessaan vaikuttanee positiivisesti opintojen läpäisemiseen.

Tutkinnon muodostuminen

Osaamisen mitoituksen välineenä "osaamispiste" tukee hyvin osaamisen tuottamisen näkökulmaa, yksilöllisiä oppimispolkuja ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Yleiseurooppalaisena välineenä ECVET-pisteitys kannustaa yksilölliseen oppimiseen, koska se avaa opiskelijalle mahdollisuuden entistä notkeampaan osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen kansainvälisessä

opiskelussa ja työssäoppimisessa. Samalla se helpottaa sekä opiskelu- että työperäistä liikkuvuutta.

Huomioon on otettava, että mikäli yli 180 osaamispistettä ylittävien tutkinnon osia tarjotaan, niiden toteuttamiseksi tarvitaan lisäresursseja.

Oppisopimuskoulutusta koskevaan lakipykälään henkilökohtaisesta opiskeluohjelmasta on onnistuneesti lisätty muun kuin tutkintotavoitteisen koulutuksen tavoitteet.

Näyttötutkinnoissa esitetty muutos edellyttää pisteityksen käyttöönottoa. Riskiksi saattaa muodostua, että tutkintojen pisteitys ohjaa muodollisen suorituksen määrän säätelyn lisääntymiseen. Toivottavasti tässä ei palata taaksepäin nykyisestä ajattelumallista.

Ammatilliset tutkinnon osat

Tavoitteiden suhteellinen lisäys voisi kohdistua ammatillisiin tutkinnon osiin yhteisten tutkinnon osien sijasta. Ammatillisten tutkinnon osien minimivaatimus (vähintään yksi pakollinen ja yksi valinnainen ammatillinen tutkinnon osa) on puolestaan paikallaan.

Valinnaisuuden lisääminen ammatillisissa ja yhteisissä tutkinnon osissa on kannatettavaa, samoin vapaasti valittavien suhteellisen osuuden vähentäminen ja niiden liittäminen tiiviimmin ammattitaitovaatimuksiin, ammattitaidon kehittämiseen ja jatko-opintovalmiuksiin. Tämä painopisteen muutos pitäisi nostaa myös työpaikkaohjaajakoulutuksen sisältöihin.

Yhteiset tutkinnon osat

Laajuus ja osa-alueet

Ryhmittely neljäksi tutkinnon osaksi on onnistunut ja tukee uudistuksen osaamisperusteisuutta. Yhteisten tutkinnon osien suuntaaminen tutkinnon ja osaamisalan mukaan syventää omalta osaltaan ammatillisissa tutkinnon osissa saavutettavaa osaamista. Näin kaikille toimialoille avautuu yhtäläiset mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen.

Muutosesityksen yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet tukevat entistä paremmin ammatillisuutta. Siksi koulutuksen järjestäjän opetusjärjestelyjenkin tulee tukea yhteisten tutkinnon osien integroimista aiempaa tiiviimmin tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin. Opinnot on sijoitettava moduuleihin tai jaksoihin niin, että tutkinnon osien yhdenaikaiselle opiskelemiselle ja eri tutkinnon osien opettajien yhteistyölle on käytännössä mahdollisuudet. Myös lukujärjestysten laadinnassa yhteistyömahdollisuudet täytyy turvata, jotta integroiminen voisi toteutua. Integroimisella on myös kustannusvaikutuksia, sillä opiskeluryhmät muodostetaan tutkinnoittain tai osaamisaloittain.

Integrointiin on tässä yhteydessä tärkeää sisällyttää ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien opettajien yhteistyö, jotta opiskelijoille taataan integroitavien tutkinnon osien pätevä suunnittelu ja opetus sekä opiskelijoiden ohjaus. Opettajien pätevyysvaatimuksista tulee pitää kiinni.

Yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteiden vastaavuudet täytyy määritellä tarkasti suhteessa lukiokoulutuksessa suoritettaviin kursseihin. On myös turvattava osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen molempiin suuntiin.

Varmistaa täytyy myös, että yhteisissä tutkinnon osissa hankittu osaaminen antaa opiskelijalle integroinnin vahvistuessa jatko-opintokelpoisuuden kolmannelle asteelle.

Pakollisuus ja valinnaisuus

Tieto- ja viestintätekniikan tavoitteiden pakollisuus kaikissa tutkinnoissa on kannatettavaa. Tällä muutoksella on vaikutuksia myös opettajien työhön ja tuntimääriin.

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavan osaamisen – etenkin yrittäjyyden - tavoitteiden pakollisuus kaikissa tutkinnoissa on kannatettavaa ja sen osuus vahvistuisi uudistuksessa. Myös ohjaustarpeen kasvu täytyy ottaa huomioon tässä yhteydessä. Tälläkin muutoksella on vaikutuksia opettajien työhön ja tuntimääriin.

Työelämäosaamiseen liittyvät asiat muuttuvat opiskelijalle yhä merkityksellisemmiksi valmistumisen lähestyessä. Olisi siis hyvä, jos tällaisia työelämäopintoja olisi vielä viimeisenäkin opiskeluvuotena. Yrittäjyysopintoja voisi olla määrällisesti enemmänkin, niin että kolmivuotisen koulutuksen jälkeen ammattiin valmistuva ei enää kavahtaisi sanaa yrittäjyys.

Työkyvyn ylläpitäminen on tärkeää elämänhallinnan tukemisen näkökulmasta. Toteutuessaan se voisi olla yksi toisen asteen ammatillisen koulutusviennin keskeisiä elementtejä elämän pituisen oppimisen ohjaamisessa. Kuitenkaan oppisopimuskoulutukseen ei edelleenkään sisältyisi pakollisia työkyvyn ylläpitämisen, liikunnan ja terveystiedon osa-alueita. Toivoo sopii, että oppisopimustyöpaikoilla panostetaan esimerkiksi työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseen, jotta tämä osaamistavoite voisi täytyä työpaikalla oppimalla.

Opiskelijan ikään perustuvan pakollisuuden poistaminen on perusteltua, sillä ammatillisissa opinnoissa koulutuksen tarve ratkaisee eikä ikä. 18 vuoden ikäraja taito- ja taideaineissa sekä terveystiedossa on ollutkin elämänhallinnan kehittymisen kannalta harmillinen lainkohta.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat

Kannatamme sitä, että vapaasti valittavat tutkinnon osat tukevat aikaisempaa tiiviimmin tutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja ammatillista kehittymistä ja että myös ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon osat voisivat olla vapaasti valittavia tutkinnon osia. Erityisesti itseohjautuvia ja jako-opintoihin orientoituneita opiskelijoita palvelee se, että jatko-opiskeluvalmiuksia tukevia vapaasti valittavia tutkinnon osia voisivat olla esimerkiksi opinnot kansalaisopistossa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

Edellä mainitun ohella on hyvä kuitenkin huomata, että aiemmin vapaasti valittaviin opintoihin vapaammin luettu osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on joissakin tapauksissa saattanut olla "oljenkorrenomainen" apu osaamisen kasvun kipukohdissa painiskelevalle opiskelijalle, kun opintosuoritukset ovat nytkähtäneet eteenpäin ehkä juuri kriittisimmällä hetkellä. Tämä instrumentti poistuisi tässä uudistuksessa, jos osaamista tunnustettaisiin puhtaasti perustutkinnon syventävyyden ja laajentumisen näkökulmasta.

Muuta

Koulutuksen järjestämismuotoon viittaaminen olisi syytä selventää ja viitata suoraan kahteen järjestämismuotoon: oppilaitosmuotoinen ja oppisopimuskoulutus.

Virkamiestyöryhmä voisi varmaan työstää hallituksen esityksen pohjaehdotusta ja kehittämisen suuntaviivoja yhdessä ohjausryhmän kanssa osittain samanaikaisesti tämän päivän sosiaalisen median keinoin, jotta erilaisia näkökulmia tulisi jo varhaisemmassa vaiheessa esille.

Muutoksen toteuttaminen

Tarvitaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen vahvaa ohjausta kentän toimijoille, jotta muutosten toteuttaminen ei viivästy, kun siirtymävaiheesta tulee lyhyt.

Yhteisten tutkinnon osien perusteiden valmistelu tullaan tekemään yhteistyössä työelämän kanssa. Keitä tässä kohtaa tarkoitetaan työelämällä: koulutuksenjärjestäjiä vai eri alojen erilaisia yrityksiä vai molempia?

Yhteisissä tutkinnon osissa lain myöhäisempi käyttöönottoaika (1.8.2015) antaa aikaa suunnitteluun ja valmistautumiseen.

Lausunnon keskeinen sisältö

Kannatus

- Osaamisen työelämävastaavuus
- Ammatillisuuden vahvistuminen
- Jäntevämpi HOPS ja ehyempi tutkinto
- Osaamisalueet koulutusohjelmien sijaan
- Luopuminen ikäsidonnaisista termeistä ja tutkinnon osista
- Osaaminen yläkäsitteenä: selkeytyvä arvioiminen ja osaamisesta yksi todistus
- Yksilöllistävät opintopolut
- Osaamispiste yleiseurooppalaisena osaamisen kuvaajana
- Tutkinnon minimivaatimus: vähintään yksi pakollinen ja yksi valinnainen tutkinnon osa
- Valinnaisuuden lisääntyminen ja sen likeisempi kytkös ammatillisuuteen
- Yhteisten tutkinnon osien integrointi tutkinnon tai osaamisalueen ammatillisiin tutkinnon osiin, mikäli se toteutetaan tavoitteellisesti
- Ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien opettajien yhteistyö tutkinnon osia onnistuneesti integroitaessa
- Työkyvyn ylläpitämisen osaaminen tukee elämänhallintaa
- Vapaasti valittavat tutkinnon osat tukevat aiempaa selvemmin ammattitaitovaatimuksia ja ammatillista kehittymistä
- Henkilökohtainen opiskeluohjelma myös muussa kuin tutkintotavoitteisessa oppisopimuskoulutuksessa

Vastustus

- Oppisopimuskoulutukseen ei välttämättä sisältyisi työkyvyn ylläpitämisen osaamista, ellei työnantaja huolehdi siitä työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhteydessä

Kehittämissuositukset

- Tutkinnon tavoitteiden suhteellisen lisäyksen pitäisi kohdistua ammatillisiin tutkinnon osiin

- Valinnaisuuden lisääntyminen ja likeisempi kytkeminen ammatillisuuteen tulee ottaa huomioon myös työpaikkaohjaajien kouluttamisessa
- Pakollisia yrittäjyysopintoja pitäisi olla enemmän, jotta opiskelijan pelko yrittäjyyttä kohtaan ei johtuisi ainakaan tietämättömyydestä
- Olisi huolehdittava siitä, että työelämässä tarvittavan osaamisen opintoja olisi vielä viimeisenäkin opiskeluvuotena
- Virkamiestyöryhmä ja ohjausryhmä voisivat työstää pohjaesitystä samanaikaisesti sosiaalisen median keinoja käyttäen

Muuta huomioitavaa

- Ohjauksen tarve kasvaa mm. yksilöllistyvien opintopolkujen takia sekä tutkinnon osien muuttuessa
- Lisäresurssia tarvitaan yli 180 opintopistettä ylittävien tutkinnon osien toteuttamiseen
- Kustannusvaikutuksia syntyy yhteisten tutkinnon osien integroimisesta tutkinnon tai osaamisalueen sisällä
- Koulutuksen järjestäjän opetusjärjestelyjen on tuettava ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien integroimista
- Toteutuuko yhteisten tutkinnon osien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen molempiin suuntiin ammatillisen ja lukiokoulutuksen kesken?
- Miten jatko-opintokelpoisuus turvataan uusissa yhteisissä tutkinnon osissa ja integroinnin lisääntyessä?
- Tieto- ja viestintätekniikan pakollisuudesta seuraa vaikutuksia opettajien työhön ja tuntimääriin
- Aiemmin vapaasti valittaviin opintoihin luettu vapaampi osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on joissakin tapauksissa saattanut olla "oljenkorrenomainen" apu osaamisen kasvun kipukohtissa painiskelevalle opiskelijalle, kun opintosuoritukset ovat nytkähtäneet eteenpäin ehkä juuri tutkinnon valmistumisen kriittisimmällä hetkellä.
- On huolehdittava siitä, että näyttötutkintojen pisteittäminen ei lisää muodollisen suorituksen määrän säätelyä

Jarmo Paloniemi
Kuntayhtymän johtaja

Saija Niemelä-Pentti
Ammattiopiston rehtori